

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах господарювання неналагоджена та неефективно діюча система управління виробничими запасами призводить до несвоєчасного забезпечення виробництва необхідною сировиною та матеріалами або до надлишкового їх накопичення на підприємстві. Як наслідок неефективної господарської діяльності – зростання ризику одержання збитку. Нині проблеми обліку виробничих запасів набувають особливої актуальності у зв'язку з потребою отримання оперативної та достовірної інформації для здійснення керівництва підприємством і процесами, які в ньому відбуваються.

За таких обставин, необхідна більш оперативна, гнучка, пристосована до ринкових умов, надійна обліково-контрольна система, яка б стала фундаментом оновленого управління матеріальним забезпеченням та передумовою результативної діяльності багатьох підприємств. Від зазначеного залежатиме підвищення економічної ефективності виробництва і розвиток обліково-контрольної системи в цілому.

Питання удосконалення обліку та контролю запасів завжди перебували в центрі уваги та розглядалися багатьма вченими. Вагомий внесок у дослідження проблем обліку виробничих запасів зробили такі вітчизняні вчені та науковці, як: Бородкін О.С., Бутинець Ф.Ф., Валуєв Б.І., Кужельний М.В., Голов С.Ф., Кузьмінський А.І., Жилкіна Л.В., Голов С.Ф., Гуцайлюк З.В., Лінник В.Г., Ластовецький В.В., Рудницький В.С., Ткаченко Н.М., Сопко В.В. та інші. Проте, не зважаючи на значний внесок попередників, й досі лишається багато дискусійних положень та важливих питань обліку виробничих запасів, які є актуальними та потребують вирішення.

Одним з таких питань є визначення деяких видів запасів, як об'єктів обліку. Адже, по-перше, у положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку не наведено чіткого визначення в складі виробничих запасів таких понять як «сировина», «матеріали», «товари» тощо. Це може бути викликано тим, що розподіл виробничих запасів на такі складові як: сировина, матеріали, паливо є умовним. Справедливо зазначено, що «у межах одного підприємства те, що вчора було придбано як товар, завтра може стати сировиною або матеріалами, і навпаки. Це залежить не від якісних характеристик, джерел надходження або інших показників, а виключно від призначення таких запасів» [2, с.142].

По-друге, відсутнє чітке визначення «балансової вартості» запасів. У П(С)БО 9 «Запаси» неодноразово згадується про балансову вартість запасів, що дає змогу зробити такий висновок: балансова вартість є первісна вартість без урахування уцінок [6].

Невід'ємною умовою об'єктивного визначення величини матеріальних витрат, що включаються до собівартості продукції є достовірною оцінка виробничих запасів підприємства. При кризових ситуаціях особливо важливими є питання достовірності вартості запасів, оцінених за справедливою (ринковою) вартістю. Оцінка запасів за справедливою вартістю проводиться при їх безоплатному отриманні та при надходженні запасів за бартерними операціями. За П(С)БО 9 «Запаси» на дату балансу запаси слід оцінювати за меншим із двох показників: собівартістю або чистою вартістю реалізації. Сума, на яку первісна вартість запасів перевищує чисту вартість їхньої реалізації, та вартість повністю втрачених (зіпсованих або тих, що не вистачає) запасів списують на витрати звітного періоду. Однак величина чистої вартості реалізації є доволі суб'єктивною, оскільки на практиці навіть експертам з оцінки важко достовірно визначити очікувану ціну та витрати, пов'язані з реалізацією запасів. Проблема з

визначенням справедливої вартості виникає тоді, коли відсутній сталий ринок певного виду запасів. У кризових умовах, коли ринки змінюють свої параметри та стають неактивними, використання неоднозначних підходів для оцінки запасів призводить до викривлення показників фінансової звітності.

Досить проблематичним є порядок відображення транспортно-заготівельних витрат при вибутті запасів. Вирішення цієї проблеми розглядають шляхом відображення транспортно-заготівельних витрат загальною сумою на окремому субрахунку та їх подальший розподіл на різні рахунки обліку запасів в залежності від специфіки галузі або конкретного підприємства. У наказі про облікову політику доцільно вказати, що розподіл транспортно-заготівельних витрат між найменуваннями запасів, які перевозяться, здійснюється за кількісним (вага, об'єм, кількість місць, одиниць) або вартісним критерієм (ціна одиниці запасів) [3].

Щодо питань раціонального й ефективного використання всіх виробничих запасів, особлива роль повинна належить їх первинному обліку. Недоліки організації обліку виробничих запасів найбільш частіше виявляються при інвентаризації, звірванні даних складського обліку, коли визначаються нестачі й значні розбіжності за рахунок пересортування окремих видів матеріалів, а також помилок у первинних документах і облікових регістрах, що характеризують надходження й рух матеріалів. Тільки при правильній організації документування та складського обліку виробничих запасів можливо зменшення матеріальних втрат [6].

Для поліпшення організації обліку виробничих запасів необхідно вдосконалювати процес документування, тобто ширше використовувати накопичувальні документи (лімітно-забірні та комплектуючі карти, відомості та інші), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах. Покращенню документального забезпечення сприяє особливе впорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, забезпечення строгого порядку приймання, зберігання і витрачання сировини, матеріалів, комплектуючих виробів тощо, обмеження числа посадових осіб, які мають право підпису документів на видачу дефіцитних і дорогих матеріалів. При цьому в обліковій політиці необхідно визначити норми природного убутку по кожній групі запасів, а також порядок і строки проведення інвентаризації.

Документи на надходження і витрату матеріалів, які передаються у бухгалтерію, потребують повсякденної обробки і відображення в тих чи інших облікових регістрах. При цьому, для своєчасного відображення і контролю за наявністю і рухом виробничих запасів на підприємстві є доцільно складати і затверджувати графік документообігу та чітко його дотримуватися [4].

Одним із проблемних питань обліку виробничих запасів є значна трудомісткість заповнення та обробки первинних і зведених документів.

На думку окремих науковців напрямками удосконалення документального оформлення операцій з надходження виробничих запасів є: «усунення» реквізитів, на яких відбувається дублювання даних, та заповнення яких не є суттєвим; виділення у журналі реєстрації довіреностей графі «прострочені», що підвищує контрольну функцію даного документу [1].

Актуальним напрямом удосконалення документування та обліку виробничих запасів на підприємстві є перехід на комп'ютеризовану форму обліку. Застосування комп'ютерних технологій у бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці бухгалтерів і суттєво покращує його організацію на підприємстві. Адже, при паперових формах обліку накопичення даних в облікових регістрах, обчислення підсумків та перенесення даних між обліковими регістрами потребують великих затрат праці та часто супроводжуються помилками.

Комп'ютеризація обліку виробничих запасів дозволить вирішити проблему аналітичного обліку. Якщо при застосуванні паперових форм обліку збільшення рівнів

деталізації аналітичного обліку та переліку об'єктів аналітики вимагає збільшення кількості облікових працівників, то при застосуванні комп'ютерної техніки можна ефективно вести аналітичний облік з будь-яким рівнем деталізації та широкою номенклатурою аналітичних об'єктів, а реєстрація операцій у хронологічному і системному порядку в розрізі синтетичних та аналітичних рахунків, яка раніше здійснювалась окремо поєднується в одному робочому процесі. При цьому контроль за тотожністю даних синтетичного та аналітичного обліку забезпечується автоматично [5].

Отже, проблеми обліку та контролю за використанням виробничих запасів у процесі виробництва є досить важливими та актуальними аспектами сьогодення, адже їх усунення призведе до значного підвищення результативності діяльності підприємства.

Таким чином, для забезпечення ефективного розвитку підприємств та зростання їх виробничого потенціалу за сучасних умов господарювання необхідне:

- правильне визначення первісної вартості виробничих запасів при їх надходженні на підприємство, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації;

- підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства;

- чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів на підприємстві (застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів);

- вдосконалення системи обліку виробничих запасів в частині їх оцінки та документування;

- для забезпечення правильного приймання, зберігання й відпустки цінностей важлива раціональна організація складського обліку запасів;

- удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт обліку виробничих запасів [7].

Список використаних джерел

1. Михалевич С.Г. Первинний облік надходження виробничих запасів та шляхи його удосконалення / С. Г. Михалевич // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2010. – № 5. – С. 99-101.

2. Сіротенко Н.А. Питання класифікації матеріальних ресурсів промислового підприємства/ Н. А. Сіротенко // Вісник соціально-економічні дослідження. – 2005. – с. 142.

3. Гавінська Г.Є. Облік виробничих запасів на підприємстві: проблемні питання та напрями вдосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oia.lntu.edu.ua/files/Zbirnuk_tez_10_102014_p__2.pdf.

4. Доброгорський С.І. Організація обліку виробничих запасів на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33288>.

5. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/6471-kompyutern-formi-buhgalterskogo-oblku.html>.

6. Мілько Л.В., Хотенчук Я.А. Питання вдосконалення обліку виробничих запасів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2423/1/Питання%20вдосконалення%20обліку%20виробничих%20запасів.pdf>.

7. Світлична В.Ю. Актуальні проблеми організації і ведення обліку виробничих запасів підприємствами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/716/.